

دستاوردهای صنعت پتروشیمی ایران پس از انقلاب اسلامی

بیش از نیم قرن از ایجاد صنعت پتروشیمی در ایران می‌گذرد. اوایل دهه ۱۳۳۰ شمسی بود که با دستور وزارت اقتصاد وقت، بنگاه شیمیائی کشور تأسیس شد و احداث کارخانه کود شیمیائی مروج در استان فارس به عنوان اولین واحد صنعت پتروشیمی ایران توسط این بنگاه در سال ۱۳۳۷ آغاز شد. کارخانه‌ای که سال‌ها بعد با گسترش و توسعه واحدها، پتروشیمی شیراز نام گرفت و به عنوان اولین واحد تولیدی پتروشیمی کشور در تاریخ این صنعت در ایران ماندگار شد. از آن‌جا که رشد این صنعت نیازمند فعالیتهای تخصصی بیشتر و هماهنگ با رشد صنعت نفت و گاز بود، ایجاد سازمانی برای توسعه و هدایت این صنعت نوظهوری شد و در سال ۱۳۴۲ شرکت ملی صنایع پتروشیمی با مالکیت دولت و به عنوان یکی از شرکت‌های زیرمجموعه شرکت ملی نفت ایران تأسیس گردید و کلیه فعالیتهای مرتبط با ایجاد و توسعه صنایع پتروشیمی در این شرکت متمرکز شد.

■ روند توسعه و تحول صنعت پتروشیمی

روند آغاز، توسعه و تحول صنعت پتروشیمی در ایران از منظر تاریخی به چند مرحله مشخص تقسیم می‌شود:

■ تولد صنعت پتروشیمی و شروع اولیه

۱۳۵۷-۱۳۴۲

از راه‌اندازی کارخانه کود شیمیایی مروج در سال ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب اسلامی توسعه این صنعت در قالب سه برنامه عمرانی (۵۶-۱۳۴۳) به اجرا درآمد. از عمده اهداف این سه برنامه تأمین نیاز داخلی کشور به کودهای شیمیائی و برخی مواد پایه شیمیائی و پتروشیمیائی بود. احداث مجتمع‌های پتروشیمی رازی (شاهپور)، آبادان، پازارگاد، کربن اهواز (ایران)، خارگ، فارابی (ایران نیپون) و طرح‌های توسعه پتروشیمی شیراز و انجام بخش عمده‌ای از احداث پتروشیمی بندرامام (ایران-ژاپن) حاصل این دوره است. در سال ۱۳۵۶ تولید شرکت ملی صنایع پتروشیمی به حدود ۳ میلیون تن (محصولات میانی و نهائی) رسید.

■ از رکود و توقف تا خیزش دوباره

۱۳۷۶-۱۳۵۹

وقوع جنگ تحمیلی به فاصله کوتاهی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، کاهش و توقف تولید و آسیب به تأسیسات را بر اکثر واحدهای تولیدی صنعت پتروشیمی که در مناطق جنگی واقع در جنوب کشور قرار داشتند، تحمیل کرد و همچنین عملیات ساخت طرح بزرگ پتروشیمی بندرامام متوقف شد. اما در همین سال‌ها علیرغم شرایط دشوار جنگ و محاصره اقتصادی، تکمیل برخی از طرح‌های نیمه تمام از جمله توسعه پتروشیمی شیراز با حداکثر استفاده از منابع داخلی انجام شد. جذابیت و مزایای صنعت پتروشیمی در رشد و توسعه کشور به سرعت این صنعت نوظهور را واجد اولویت در برنامه‌های عمرانی و توسعه ساخت. پس از پایان جنگ تحمیلی و هم‌زمان با تدوین اولین برنامه پنج ساله توسعه کشور ۱۳۷۲-۱۳۶۸، برنامه پنج ساله توسعه پتروشیمی با اهداف زیر تهیه و به تصویب رسید:

- تمرکز بر بازسازی و نوسازی ظرفیتهای

خسارت دیده

- اصلاح ساختار و بهره‌برداری بهینه از واحدهای

تولیدی موجود

- تأمین نیاز صنایع پایین دستی (طرح جایگزینی واردات)، صدور محصولات پتروشیمی و کمک به

رهائی از اقتصاد تک محصولی در بلندمدت،

- فراهم آوردن زمینه‌های رشد صنعت غیروابسته و پایه ریزی تکنولوژی داخلی و استفاده

بیشتر از امکانات داخلی

با اجرای برنامه‌های پنج ساله اول و دوم توسعه پتروشیمی، شامل بازسازی مجتمع‌های آسیب دیده در جنگ تحمیلی، تکمیل و بهره‌برداری طرح‌های نیمه تمام و همچنین احداث طرح‌های جدید در پایان سال ۱۳۷۸ و انتهای برنامه دوم توسعه صنعت پتروشیمی، ظرفیت سالانه تولید این صنعت به ۱۴ میلیون تن رسید.

■ جهش و تثبیت

در این دوره (برنامه‌های سوم تا ششم توسعه)